

Materiały
XLVI Sesji Stałej Konferencji Muzeów,
Archiwów i Bibliotek Polskich
na Zachodzie

Materialy
XLVI Sesji Stałej Konferencji Muzeów,
Archiwów i Bibliotek Polskich
na Zachodzie

Rocznice narodowe w zbiorach instytucji MABZ

(CHICAGO, 24-28 IX 2024)

Pod redakcją
Magdaleny Gutowskiej, Małgorzaty Kot i Ryszarda Owsianego

© Copyright by The Polish Museum of America, 2025

© Copyright by Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA, 2025

© Copyright by Pietro Rogacień, Anna Stefanicka, Dobrosława Platt, Edyta Taragońska, Elisabeth Walle, Halina Misterka, Iwona Drąg-Korga, Jacek Barski, Jadwiga Kowalska, Krystyna Jaworska, Zdzisław Pietrzyk, Marek Żebrowski, Radosław Pawłowski, Teofil Lachowicz, 2025

REDAKTOR MERYTORYCZNY:

Magdalena Gutowska, Małgorzata Kot, Ryszard Owsiany

REDAKTOR PROWADZĄCY:

Magdalena Gutowska, Małgorzata Kot, Ryszard Owsiany

REDAKCJA I KOREKTA:

Alicja Berman, Krzysztof Michał Józwiak

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD:

Piotr Górski

DRUK:

Pro-Print

NA OKŁADCE:

Polonia Detail Of *Symbol of Poland Reborn*, stained glass designed by Mieczysław Jurgielewicz, 1939

Polonia, fragment *Symbolu Polski Odrodzonej*, witrażu autorstwa Mieczysława Jurgielewicza, 1939

Materiał fotograficzny znajdujący się w publikacji jest własnością autorów

Konferencję dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dotacji celowej. Nazwa zadania: „Realizacja XLVI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MABZ) w Chicago, 24–28.09.2024 r.”

WYDAWCA:

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA

ul. Madalińskiego 101, 02-549 Warszawa

www.polonika.pl

ISBN 978-83-68405-14-9

Wydanie I

Chicago–Warszawa, 2025

Spis treści

Listy

1. Kancelaria Prezydenta RP	7
2. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego	8
3. Ministerstwo Spraw Zagranicznych	9
4. Konsulat RP w Chicago	10
5. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych	11
6. Polonika	12
7. Instytut Pamięci Narodowej	13
8. Biblioteka Narodowa	15
9. Związek Narodowy Polski	18

<i>Program Konferencji</i>	19
<i>Wstęp</i>	27

PIETRO ROGACIEŃ

<i>80. rocznica bitwy o Monte Cassino.</i>	35
--	----

ANNA STEFANICKA

<i>Melchior Wańkowicz i pierwsze wydanie Bitwy o Monte Cassino w archiwum Instytutu Piłsudskiego w Londynie</i>	41
---	----

DR DOBROŚŁAWA PLATT

<i>Bitwa o Monte Cassino w fotografiach ze zbiorów Biblioteki Polskiej POSK w Londynie</i>	49
--	----

EDYTA TARGOŃSKA

<i>Spuścizna dokumentacyjna Rady Polonii Amerykańskiej w zasobie archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce</i>	53
--	----

ELISABETH WALLE

*Biblioteka cyfrowa Francja-Polska jako sposób promocji historii
i kultury polskiej*87

HALINA MISTERKA

*Krystyna Zakrzewska Obuchowicz (1924–2013) – dziewczęce marzenia
i realia życia po upadku powstania warszawskiego*93

DR IWONA DRĄG-KORGA

Powstanie warszawskie w zbiorach Instytutu Piłsudskiego w Ameryce . . . 109

DR JACEK BARSKI

*Józef Feliks Gawlina (1892–1964) – legendarny polski duszpasterz
i biskup w Niemczech* 121

PROF. KRYSZYNA JAWORSKA

*Żywa historia. Inicjatywy Fundacji Rzymskiej im. J. Z. Umiastowskiej
ku pamięci żołnierzy 2 Korpusu w 80. rocznicę bitwy o Monte Cassino:
publikacje, konferencja, wystawa* 127

PROF. DR HAB. ZDZISŁAW PIETRZYK

Dokumenty rodzinne Wołowiczów w Muzeum Polskim w Rapperswilu . . 137

MAREK ŻEBROWSKI

*Polish Parade i Czołówka Teatralna: Henryk Wars i Feliks Konarski
u boku gen. Andersa* 143

RADOSŁAW PAWŁOWSKI

*Solurskie pamiątki po Tadeuszu Kościuszcze ocalałe z hekatomby
II wojny światowej i powstania warszawskiego* 159

TEOFIL LACHOWICZ

Amerykańskie losy weteranów powstania listopadowego 163

JADWIGA KOWALSKA

*Polska nekropolia na włoskiej ziemi. Cmentarz Monte Cassino
w dokumentach Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii* . . . 177

*Zdjęcia z XLVI Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na
Zachodzie. Chicago, 24–28.09.2024 r.* 185

KANCELARIA PREZYDENTA
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
SEKRETARZ STANU
Andrzej Dera

Warszawa, 24 września 2024 roku

Organizatorzy i Uczestnicy
46. Sesji Stałej Konferencji Muzeów,
Archiwów i Bibliotek Polskich
na Zachodzie, Chicago

Państwo, Droscy Rodacy,

w imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Pana Andrzeja Dudy serdecznie pozdrawiam uczestników 46. Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, poświęconej „Rocznicom Narodowym w zbiorach instytucji MABPZ”. Przyjmijcie Państwo słowa najwyższego uznania dla Waszej działalności, która skupia w sobie tak ważne aspekty, jak m.in. dbałość o dorobek kulturowy Polski nie tylko w Europie, ale i na całym świecie.

Cieszę się, że to coroczne wydarzenie gromadzi rzeszę osób i instytucji zaangażowanych w pielęgnowanie i rozpowszechnianie wiedzy o polskim dziedzictwie. Dziękuję za to, że od lat włączają się Państwo w organizowanie wielu działań, poświęconych promowaniu dobrego imienia Rzeczypospolitej oraz że podejmujecie szereg inicjatyw, podczas których dumnie prezentujecie swoje pochodzenie i przywiązanie do Ojczyzny.

Przy tej okazji, chciałbym także podziękować gospodarzom tegorocznego wydarzenia, Muzeum Polskiemu w Ameryce, które niezmiennie odgrywa istotną rolę w budowaniu świadomości i tożsamości narodowej tu w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Przyjmijcie Państwo wyrazy wdzięczności za pamięć o Polsce, za trwanie przy wierze i tradycji, za wysiłek łączenia wszystkich, którzy pamiętają o swoich korzeniach i w duchu polskości wychowują młode pokolenie Rodaków, urodzonych poza granicami kraju.

z wyrazami szacunku
Andrzej Duda

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Minister Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Szanowni Państwo,

od 1979 roku posiedzenia Stalej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie stanowi najważniejsze forum wymiany wiedzy i doświadczeń między instytucjami, które opiekują się polskim dziedzictwem kulturowym poza krajem. Dziękuję organizatorom, Panu prezesowi Ryszardowi Owsianemu oraz Pani dyrektor Małgorzacie Kot, jak również przedstawicielom organizacji emigracyjnych, które dbają o polskie dziedzictwo kulturowe za granicą.

Zbiory, które przechowujecie w swoich instytucjach, to bezcenne źródło wiedzy o naszej przeszłości i klucz do zrozumienia naszej tożsamości narodowej. Dzięki Waszej trosce i opiece te kolekcje będą mogły przekazywać kolejnym pokoleniom wiedzę o naszej historii, kulturze i artystycznych osiągnięciach. Wasza wieloletnia praca i zaangażowanie pozwoliły uchronić to nieocenione dziedzictwo przed zniszczeniem i rozproszeniem.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego będzie kontynuować wsparcie dla instytucji zajmujących się ochroną polskiego dziedzictwa za granicą. Już teraz zachęcam Państwa do udziału w kolejnej edycji programu „Wspieranie Archiwów, Bibliotek i Muzeów poza Krajem”, która odbędzie się jesienią tego roku.

Dziękuję wszystkim, dla których ochrona naszego dziedzictwa, zarówno materialnego, jak i niematerialnego, stanowi priorytet, dziękuję za Wasz trud i oddanie w zachowaniu bezcennych polskich zbiorów archiwalnych, bibliotecznych, księgozbiorów oraz kolekcji artystycznych i historycznych, które znajdują się poza granicami kraju. Bez Waszego zaangażowania oraz wsparcia Waszych współpracowników, wolontariuszek i wolontariuszy, ochrona tych zbiorów w licznych instytucjach emigracyjnych nie byłaby możliwa na taką skalę.

Życzę Państwu owocnych obrad i inspirujących dyskusji.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Departament Współpracy z Polonią
i Polakami za Granicą

Warszawa, 2 września 2024 r.

Szanowni Państwo,

serdecznie dziękuję za zaproszenie na obrady 46. Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Niestety, z uwagi na obowiązki służbowe, nie będę mogła wziąć udziału w tym ważnym wydarzeniu.

Z dumą obserwujemy historię rozwoju Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, która z połączonego wysiłku wielu polskich placówek kulturalnych za granicą stała się jedną z głównych instytucji stojących na straży dorobku i rozwoju kultury polskiej. Dzięki Państwa działalności polscy emigranci odnajdowali źródło wiedzy o swoich przodkach, a Polska czerpała cenną wiedzę o Polakach żyjących poza krajem ojczystym. To bardzo znaczący fakt, że tegoroczna sesja Konferencji odbywa się w Muzeum Polskim w Chicago – jednym z najstarszych muzeów w Stanach Zjednoczonych, upamiętniającym historię polskiej emigracji w Ameryce. Utrzymująca się w Stanach Zjednoczonych, jak również w innych częściach świata, wysoka liczba osób poczuwających się do polskości lub odnajdujących po latach polskie korzenie to również Państwa zasługa.

Cieszy mnie, że Ministerstwo Spraw Zagranicznych jest ważnym partnerem w Państwa działalności. Proszę przyjąć moje serdeczne życzenia oraz wyrazy podziękowania za Państwa zaangażowanie. Korzystając z okazji pragnę przekazać wszystkim uczestnikom 46. Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie serdeczne życzenia wszelkiej pomyślności i satysfakcji z wykonywanej pracy.

Z wyrazami szacunku

Anna Sochańska
Dyrektor

Consulate General
of the Republic of Poland
in Chicago
CHI-SEK-OG-26/2024/W

Pan Ryszard Owsiany
Prezes Muzeum Polskiego
w Ameryce

Szanowny Panie Prezesie,

Serdecznie gratuluję zorganizowania 46. Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. To wydarzenie stanowi wyjątkową okazję do spotkania przedstawicieli instytucji polonijnych, których działalność odgrywa kluczową rolę w zachowaniu naszego dziedzictwa narodowego za granicą.

Temat tegorocznej Konferencji, „Rocznice narodowe w zbiorach instytucji MABPZ”, jest niezwykle istotny, zwłaszcza w kontekście budowania świadomości historycznej i kulturalnej wśród Polonii na całym świecie.

Rocznice narodowe przypominają nam o naszych korzeniach, tożsamości oraz o wartościach, które nas jednoczą, niezależnie od miejsca zamieszkania.

Jestem pełna podziwu dla pracy, jaką uczestnicy Konferencji wykonują w swoich instytucjach, dbając o to, aby pamięć o Polsce była żywa i przekazywana kolejnym pokoleniom. Państwa zaangażowanie i pasja są nieocenionym wkładem w rozwój i umacnianie polskiej kultury oraz tradycji poza granicami kraju.

Życzę Państwu owocnych obrad, inspirujących dyskusji oraz wielu nowych, cennych kontaktów, które przyczynią się do dalszej współpracy i wymiany doświadczeń między naszymi instytucjami. Jestem przekonana, że tegoroczna Konferencja będzie wyjątkowym wydarzeniem, które zaowocuje wieloma ważnymi inicjatywami na rzecz polskiego dziedzictwa kulturowego na Zachodzie.

Z wyrazami szacunku,

Bernadetta Pałka-Maciejewska

Konsul RP

**NACZELNY DYREKTOR
ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH**

Paweł Pietrzyk

**Organizatorzy i Uczestnicy
46. Stałej Konferencji Muzeów,
Archiwów i Bibliotek Polskich na
Zachodzie**

Nasz znak: DPD.0743.8.2024

Data: 13.09.2024

Szanowni Państwo,

serdecznie dziękuję organizatorom za zaproszenie na obrady 46. Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, która odbywa się w Muzeum Polskim w Ameryce. Żałuję, że ze względu na inne obowiązki służbowe, nie mogę osobiście wziąć udziału w tym niezwykle ważnym, dla krajowych i polonijnych instytucji pamięci, posiedzeniu.

Jak Państwo wiecie, Archiwa Państwowe od lat aktywnie wspierają organizacje polonijne, stawiając sobie za cel zachowanie i powiększanie zbiorów, tak istotnych z punktu widzenia kraju i Polonii. Jestem przekonany, że nasza wspólna działalność – za którą jestem wdzięczny – daje widoczne i trwałe efekty. Myślę, że w interesujący sposób ukaże to również hasło tegorocznej konferencji „Rocznice narodowe w zbiorach instytucji MABPZ”.

Życzę Państwu ciekawych, angażujących i owocnych obrad. Ufam, że wymiana wiedzy i doświadczeń zaowocuje ciekawymi inicjatywami na rzecz polskiego dziedzictwa.

Dziękuję organizatorom za wysiłek i ogromne zaangażowanie, jakiego z pewnością wymagało zorganizowanie tegorocznej edycji konferencji.

Pozostaję w duchu życzliwej współpracy i nadziei, że będę mógł spotkać się z Państwem osobiście już w niedalekiej przyszłości.

Łączę wyrazy szacunku i serdeczne pozdrowienia,
dr Paweł Pietrzyk

Szanowni Państwo,

uprzejmie dziękuję za zaproszenie do uczestnictwa w XLVI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, odbywającej się w tym roku w gościnnych progach Muzeum Polskiego w Ameryce Chicago, zasłużenie cieszącego się opinią jednej z najważniejszych instytucji polonijnych na kontynencie północnoamerykańskim.

Każda z dotychczasowych Sesji Stałej Konferencji, poczynając od spotkania w 1977 r. w Rapperswilu stawała się znaczącym wydarzeniem naukowym, pogłębiającym wiedzę o dziejach i współczesności Emigracji i jej wieloaspektowych związkach z Krajem. Problematyka referatów, jakie zostaną wygłoszone w trakcie tegorocznego spotkania, których wiodącym tematem będą „Rocznice narodowe w zbiorach Instytucji MAB”, daje gwarancję, iż tradycyjnie będzie to wydarzenie niezwykle ciekawe, merytoryczne i wartościowe.

Coroczne spotkania członków Stałej Konferencji stały się – co równie istotne – ważnym forum wymiany doświadczeń w sferze dokumentowania, ochrony, udostępniania i popularyzacji skarbów polskiej kultury poza granicami Kraju: zgromadzonych w Państwa instytucjach bezcennych zbiorów artystycznych, kolekcji archiwalnych i księgozbiorów. Dbałość o tę spuściznę, dorobek obydwu Wielkich Emigracji: dziewiętnastowiecznej i pojałtańskiej, stanowi – o czym jestem przekonana – jedną z najistotniejszych powinności instytucji krajowych, wśród nich – Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA. Moją szczególną satysfakcją budzi zatem fakt, że wsparcie finansowe i merytoryczne Instytutu POLONIKA umożliwiło dotychczas realizację szeregu przedsięwzięć, celem których były dokumentacja, konserwacja i popularyzacja zbiorów, m.in. Muzeum Polskiego w Ameryce, Kościoła i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie, Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku czy Biblioteki Polskiej im. Ignacego Domeyki w Buenos Aires. Jestem wdzięczna za zaufanie, jakim przed niemal siedmiu laty obdarzyliście Państwo nowo wówczas powstały Instytut, nawiązując z naszą instytucją współpracę. Niezmienną intencją Instytutu POLONIKA jest jej kontynuacja również w przyszłości.

W imieniu własnym oraz całego zespołu Instytutu POLONIKA pragnę wyrazić głęboką wdzięczność za Państwa pracę i wieloletnią opiekę nad skarbami polskiego dziedzictwa kulturowego zgromadzonymi i przechowywanymi w Państwa instytucjach. Zazwyczaj jest ona bezinteresownym, społecznym zaangażowaniem szeregu osób, Pracowników i Wolontariuszy, tym bardziej więc zasługuje na podziw i uznanie. Wspieranie Państwa w realizacji przedsięwzięć, których celem jest dokumentacja, ochrona i popularyzacja zabytków o kluczowym znaczeniu dla polskiego dziedzictwa kulturowego poza Krajem jest dla nas nie tylko wielkim wyzwaniem, ale również źródłem niesłabnącej satysfakcji.

Organizatorom XXXVI Sesji Stałej Konferencji uprzejmie dziękuję za zaangażowanie i wysiłek włożony w jej przygotowanie, wszystkim zaś Uczestnikom życzę interesujących i satysfakcjonujących obrad oraz inspirujących dyskusji i spotkań.

Z poważaniem
Sylwia Tryc
p. o. Dyrektora

PREZES
Instytutu Pamięci Narodowej
Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu
dr Karol Nawrocki

Warszawa
dnia 30.08.2024 r.

sygn. BUVII-1-062-1(3)/24

Uczestnicy
46. Stałej Konferencji
Muzeów, Archiwów
i Bibliotek Polskich na Zachodzie

Szanowni Państwo,

wśród instytucji i placówek kultury, z którymi współpracuje Instytut Pamięci Narodowej, szczególne miejsce zajmuje Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. To dzięki Państwa działalności Polacy mają świadomość olbrzymich zasług Polonii dla rozwoju naszej kultury i dziedzictwa narodowego.

Tegoroczna, 46. sesja Konferencji, odbywa się w murach Muzeum Polskiego w Ameryce. Jest to miejsce wyjątkowe i symboliczne. Tu bowiem, pomiędzy ulicami Milwaukee, Ashland i Division, w samym centrum starej polskiej dzielnicy, kolejne pokolenia Polaków odnajdują źródło swojej tożsamości i pamięci o dziejach wspólnoty, z której się wywodzą. Misją Państwa placówki, podobnie jak pozostałych instytucji skupionych w Stałej Konferencji, jest eksponowanie naszej bogatej historii, kultury i języka.

Pragnę skierować słowa uznania i wdzięczności kolejnym generacjom polskiego wychodźstwa za zaangażowanie w ochronę poloników znajdujących się w emigracyjnych zasobach. Sukces instytucji współpracujących w ramach Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie to nie tylko efekt

profesjonalizmu, to przede wszystkim przejaw miłości do Ojczyzny. Wykonywana przez Państwa misja jest przykładem na to, że patriotyzm powinien być inspiracją.

Chciałbym zapewnić o dalszym wsparciu Instytutu Pamięci Narodowej. Prowadzona już od wielu lat współpraca przynosi wymierne efekty. Opracowujemy i digitalizujemy istotne dla polskiej historii dokumenty, w przypadku konieczności ich ochrony, przeprowadzamy odpowiednie zabiegi konserwatorskie, stanowią wsparcie w porządkowaniu posiadanych przez Państwa zbiorów. Jesteśmy dumni z możliwości zaangażowania się w tę działalność.

Proszę przyjąć życzenia, aby 46. Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, której tematem przewodnim są zbiory dokumentujące rocznice narodowe, była przyczynkiem do wyjątkowych wzruszeń, oraz sposobnością do spotkania w gronie Rodaków, których łączy miłość do Ojczyzny, wola krzewienia i pielęgnowania polskości poza granicami kraju.

dr Tomasz Makowski | dyrektor Biblioteki Narodowej

Warszawa, 30 sierpnia 2024

Przesłanie Dyrektora Biblioteki Narodowej

do uczestników XLVI Stałej Konferencji Muzeum Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie

Szanowni Państwo,

z największą radością kieruję do Państwa słowa pozdrowień i cieszę się, że po raz kolejny mogą Państwo spotkać się na Stałej Konferencji Muzeum Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie.

Bardzo żałuję, że nie będę mógł w tegorocznym spotkaniu osobiście uczestniczyć, ale zapewniam Państwa o mojej nieustannej wdzięczności za wszystko, co czynią Państwo dla zachowania i przekazania następnym pokoleniom wielkiego dziedzictwa, które jest niepowtarzalne, bezcenne i kształtujące polski kod kulturowy. Zapewniam także, że Biblioteka Narodowa – najważniejsza księżnica Rzeczypospolitej – będzie nadal wspierać Państwa prace i działania. Dzięki trwającym przez dekady staraniom polskich instytucji kulturalnych poza granicami Polski, przetrwaliśmy jako wspólnota narodowa, mimo niezwykle bolesnego doświadczenia historycznego ostatnich dwóch stuleci.

Tematem przewodnim tegorocznego spotkania, odbywającego się w gościnnych progach Muzeum Polskiego w Ameryce, są rocznice narodowe w zbiorach instytucji, których przedstawiciele biorą udział w konferencji. To bardzo ważny i ciekawy temat, który z całą pewnością będzie okazją do wielu rozmów, dyskusji i wymiany doświadczeń. Rok 2024 stwarza dobrą okazję, aby podjąć to zagadnienie. Jesteśmy bowiem w roku kilku okrągłych i ważnych rocznic narodowych, które w różnych formach – czy to poprzez konferencje, czy wystawy, czy wydawnictwa okolicznościowe - były i są celebrowane w Państwa instytucjach, a okazją do tego stały się bez wątpienia także bezcenne zbiory, które Państwo posiadają, a które dotyczą wprost wydarzeń historycznych, które wspominamy.

W marcu obchodziliśmy 230 rocznicę insurekcji, w której Polacy pod wodzą gen. Tadeusza Kościuszki próbowali zatrzymać tragiczny bieg historii i ocalić Rzeczypospolitą przed moskiewską i pruską agresją. To się wtedy nie udało, Polska została wymazana na półtora wieku z map Europy i świata, a kolejne pokolenia starały się ocalić to, co dla trwania narodu jest najważniejsze – ducha wolności. Wiele pamiątek z tamtego czasu znajduje się w zbiorach gospodarzy tegorocznej konferencji, a bezcenne „relikwie narodowe” związane z bohaterem Polski i Stanów Zjednoczonych gen. Tadeuszem Kościuszką do chwili obecnej wywołują ogromne wzruszenie wśród odwiedzających Muzeum Polskie

w Ameryce. Niepodległość przyszła dopiero po wielu dziesięcioleciach niewoli i wywalczona została przez pokolenie strzelców i legionistów Józefa Piłsudskiego, którzy 110 lat temu, w sierpniu 1914 r., wyszli z krakowskich Oleandrów „czynem wojennym budzić Polskę do zmartwychwstania”. Ich „niewzruszona wiara w niepodległość” – jak pisał Stefan Żeromski, wsparta militarnie przez Błękitną Armię gen. Józefa Hallera a w sferze polityki zagranicznej przez tytaniczną pracę Ignacego Jana Paderewskiego, dała Rzeczypospolitej wolność i granice, krwawo obronione w cywilizacyjnym starciu z bolszewicką Rosją w 1920 r.

Niestety nie na długo mogliśmy cieszyć się suwerennością. Sojusz niemiecko-sowiecki, zawarty na Kremlu w sierpniu 1939 r. i zwieńczony agresją na Polskę i jej czwartym w dziejach rozbiorem, przekreślał nasze marzenia. Polacy jednak nigdy nie pogodzili się z klęską i walczyli „za wolność naszą i waszą” na wszystkich frontach II wojny światowej. W maju tego roku obchodziliśmy 80 rocznicę wielkiej bitwy o Monte Cassino, w której Polakom pod wodzą gen. Władysława Andersa udało się przełamać niemiecki opór i otworzyć aliantom drogę na Rzym. Jesienią obchodzimy 80 rocznicę bohaterskiego szlaku wolności, który prowadził żołnierzy 1 Polskiej Dywizji Pancерnej generała Stanisława Maczka przez Francję, Belgię i Holandię. W sierpniu oddawaliśmy hołd Powstańcom Warszawskim, którzy w 1944 r. udowadniali, że nie ma ceny, której nie można zapłacić za niepodległość swego kraju. Wielu bohaterów tamtego czasu nie mogło po wojnie zamieszkać w Polsce niewolonej przez reżim komunistyczny. Wielu tworzyło wtedy i wspierało instytucje, których przedstawiciele obecni są na konferencji, czyniąc z nich skrawki wolnej Polski rozsiane w wolnym świecie. Ich zaangażowanie i wiara w to, że przyjdzie upragniona wolność były punktem odniesienia dla opozycji antykomunistycznej walczącej w PRL z totalitarnym reżimem. Na zawsze w naszej wdzięcznej pamięci pozostanie postać tak mocno związana z Muzeum Polskim w Ameryce Marii Mireckiej-Loryś, bohaterki z czasów okupacji niemieckiej i sowieckiej, która w Wielkiej Brytanii, a potem Stanach Zjednoczonych stała się animatorką życia polonijnego i jednym z filarów emigracji niepodległościowej.

Wspomniana 80 rocznica Powstania Warszawskiego wiąże się bardzo mocno z dziejami Biblioteki Narodowej, bo to właśnie wtedy przez bestialstwo niemieckich oprawców zniszczone zostało bezpowrotnie dziedzictwo piśmiennicze gromadzone przez dziesięciolecia. Jednak symbolem polskiego zwycięstwa, również w tej materii, stało się to, że w maju 2024 roku w Pałacu Rzeczypospolitej, tuż obok pomnika Powstania Warszawskiego i historycznego wjazdu do kanałów, którymi żołnierze Armii Krajowej ewakuowali się ze Starówki na Śródmieście, otworzyliśmy stałą wystawę prezentującą nasze najcenniejsze, ocalałe zbiory, które stanowią opowieść o nas – Polakach, narodzie ludzi ceniących wolność ponad wszystko, mających świadomość, że w miejscu geopolitycznym, w jakim żyjemy od ponad tysiąca lat, jest to zadanie niezwykle trudne. Do obejrzenia wystawy serdecznie Państwa zapraszam.

Pragnę wyrazić przekonanie, że temat tegorocznej konferencji przyniesie wiele ciekawych spostrzeżeń i wniosków. Rocznice narodowe są bowiem zawsze dobrą okazją, aby dyskutować o przeszłości z myślą o teraźniejszości i przyszłości. Tak postrzegał rolę dbania o pamięć historyczną Jan Paweł II, twierdząc, że niemożliwie jest kształtowanie tożsamości narodowej i państwowej w oderwaniu od przeszłości i tym samym pamięci o niej, czyli tego wszystkiego, co nas „zakorzenia w tysiącletnim trwaniu”. Podobnie uważał jeden z ojców naszej Niepodległości Marszałek Józef Piłsudski, wskazując, iż „naród, który traci pamięć, przestaje być narodem, a staje się tylko zbiorowiskiem ludzi czasowo zajmujących dane terytorium”. Jestem głęboko przekonany, że instytucje, które Państwo reprezentują, odegrały i odgrywają ogromną rolę w wielkim dziele dbania o to, abyśmy nie byli tylko „zbiorowiskiem ludzi”, ale narodem, bez względu na to, w którym miejscu na świecie przyszło nam żyć i pracować.

Życząc Państwu wspaniałych spotkań, rozmów, dyskusji i wymiany doświadczeń podczas tegorocznej Konferencji, pozostaję z wyrazami szacunku

dr Tomasz Makowski

dyrektor Biblioteki Narodowej
przewodniczący Krajowej Rady Bibliotecznej

OFFICE OF THE PRESIDENT

September 4, 2024

Ryszard Owsiany and Małgorzata Kot
The Polish Museum of America
984 N. Milwaukee Ave.
Chicago, IL 60642

Dear Mr. Owsiany and Ms. Kot,

I hope this message finds you well. I am writing to express my sincere regret that I will not be able to attend the 46th Conference of Polish Museums, Archives, and Libraries Abroad, held at the Polish Museum of America.

Unfortunately, due to a previous commitment, I will not be able to participate in the conference as planned. I am genuinely disappointed to miss out on the opportunity to be part of such an important gathering and to engage with fellow members of the community.

I trust that the conference will be a resounding success, and I hope to receive updates on the discussions and outcomes of this significant event.

Please accept my apologies to the organizing committee and extend my best wishes for a fruitful and productive conference.

Thank you for understanding.

Best regards,

Frank J. Spula,
President

LISTA REFERATÓW

XLVI STAŁA KONFERENCJA MUZEÓW, ARCHIWÓW I BIBLIOTEK POLSKICH NA ZACHODZIE

CHICAGO, USA, 24 – 28 IX 2024

26/09/2024 | CZWARTEK

Sesja otwarta | BLOK I (8 REFERATÓW)

1. Pietro Rogacień

80. rocznica bitwy o Monte Cassino

FUNDACJA MUZEUM PAMIĘCI 2 KORPUSU POLSKIEGO WE WŁOSZACH
FOUNDATION FOR THE MEMORIAL MUSEUM OF THE POLISH II CORP

2. Dr Dobrosława Platt

Bitwa o Monte Cassino w fotografiach ze zbiorów Biblioteki Polskiej POSK w Londynie

BIBLIOTEKA POLSKA POSK W LONDYNIE
POLISH LIBRARY POSK IN LONDON

3. Prof. Krystyna Jaworska

Inicjatywy Fundacji Rzymskiej im. J. Z. Umiastowskiej ku pamięci 80. rocznicy bitwy o Monte Cassino: publikacje, konferencja i wystawa

FUNDACJA RZYMSKA IM. J. Z. UMIASTOWSKIEJ
J. Z. UMIASTOWSKA ROMAN FOUNDATION

4. Jadwiga Kowalska

Polska nekropolia na włoskiej ziemi. Cmentarz Monte Cassino w dokumentach Archiwum Polskiej Misji Katolickiej z Anglii i Walii

ARCHIWUM POLSKIEJ MISJI KATOLICKIEJ Z ANGLII I WALII
ARCHIVE OF THE POLISH CATHOLIC MISSION IN ENGLAND AND WALES

5. Anna Stefanicka

Wańkowicz i Monte Cassino

INSTYTUT PIŁSUDSKIEGO W LONDYNIE
PIŁSUDSKI INSTITUTE IN LONDON

6. Dr Iwona Drąg-Korga

Powstanie Warszawskie w zbiorach Instytutu Piłsudskiego w Ameryce

INSTYTUT JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W AMERYCE
JOZEF PIŁSUDSKI INSTITUTE OF AMERICA

7. Dr Jacek Barski

Józef Feliks Gawlina (1892–1964). Legendarny polski duszpasterz i biskup w Niemczech

PORTA POLONICA – CENTRUM DOKUMENTACJI KULTURY I HISTORII POLAKÓW W NIEMCZACH
PORTA POLONICA DOCUMENTATION CENTER FOR THE CULTURE AND HISTORY OF THE POLES IN GERMANY

8. Halina Misterka

Krystyna Zakrzewska Obuchowicz (1924–2013) – dziewczęce marzenia i realia życia po upadku Powstania Warszawskiego

MUZEUM POLSKIE W AMERYCE
POLISH MUSEUM OF AMERICA

Sesja otwarta | BLOK II (6 REFERATÓW)

1. Edyta Targońska

Spuścizna dokumentacyjna Rady Polonii Amerykańskiej w zasobie archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W LUBLINIE
STATE ARCHIVE – LUBLIN BRANCH

2. Radosław Pawłowski

Solurskie pamiątki po Tadeuszu Kościuszcze ocalałe z hekatombry II wojny światowej i Powstania Warszawskiego

MUZEUM TADEUSZA KOŚCIUSZKI W SOLURZE
KOŚCIUSZKO MUSEUM IN SOLOTHURN

3. Teofil Lachowicz

Amerykańskie losy weteranów Powstania Listopadowego 1830–1831. W 190. rocznicę przybycia do Nowego Jorku grupy 234 powstańców listopadowych

STOWARZYSZENIE WETERANÓW ARMII POLSKIEJ W AMERYCE
POLISH ARMY VETERANS' ASSOCIATION IN AMERICA

4. Stefan Władysiuk

Od Wisły, do rzeki św. Wawrzyńca, aż po jezioro Michigan. Kolekcja grafiki polskiej z wystawy światowej 1939 w Nowym Jorku w zbiorach Biblioteki Polskiej w Montrealu

POLSKI INSTYTUT NAUKOWY W KANADZIE I BIBLIOTEKA IM. WANDY STACHIEWICZ
POLISH INSTITUTE OF ARTS & SCIENCES IN CANADA - WANDA STACHIEWICZ POLISH LIBRARY

5. Elisabeth Walle

Biblioteka cyfrowa Francja–Polska: czyli jak promować historię i kulturę Polski w kraju i za granicą

BIBLIOTEKA POLSKA W PARYŻU
POLISH LIBRARY IN PARIS

6. Prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk

Materiały rodzinne Wołowiczów w Muzeum Polskim w Rapperswillu

UNIwersytet Jagielloński w Krakowie
JAGIELLONIAN UNIVERSITY IN KRAKÓW

Spotkanie w Konsulacie RP | WIECZOREM

Marek Żebrowski

Polish Parade i Czołówka Teatralna: Henryk Wars i Feliks Konarski u boku gen. Andersa

POLISH MUSIC CENTER USC THORNTON

PROGRAM RAMOWY

XLVI STAŁEJ KONFERENCJI MUZEÓW, ARCHIWÓW I BIBLIOTEK POLSKICH NA ZACHODZIE

CHICAGO, USA, 24 – 28 IX 2024

24 IX 2024 WTOREK

Przyloty uczestników Konferencji
Rejestracja w hotelach

17:00 – 19:00 Kolacja w Muzeum Polskim w Ameryce (MPA)
STOŁÓWKA ZPRKA

25 IX 2024 ŚRODA

6:30 – 8:45 Śniadanie w hotelu

9:00 – 13:00 Rozpoczęcie zjazdu, sesja zamknięta dla członków MABPZ

11:00 – 11:15 – przerwa na kawę

Porządek obrad:

1. Powitanie. Modlitwa
2. Wybór sekretarza protokołowego 46. Konferencji MABPZ
3. Przyjęcie protokołu z 45. Sesji obrad MABPZ
4. Sprawozdanie Skarbnika
5. Powołanie Komisji Rewizyjnej
6. Sprawozdania instytucji członkowskich
7. Plany MABPZ na przyszłość. Wybór następnych lokalizacji
8. Sprawa strony internetowej
9. Varia

13:00 – 14:00 Obiad w MPA
STOŁÓWKA ZPRKA

14:00 – 15:00 Przerwa

15:15 – 17:00 Prezentacja poloników w Kościele św. Trójcy Chicago zakończona mszą świętą inaugurującą Stałą Konferencję MABPZ w Chicago. Nabożeństwo z udziałem uczestników Zjazdu

15:15 – 16:00 – Zwiedzanie kościoła św. Trójcy

16:00 – 17:00 – Msza Święta na Trójcowie

17:15 – 18:00 Zwiedzanie muzeum z gośćmi honorowymi (delegacja Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Konsul RP w Chicago, przedstawiciele instytucji państwowych i organizacji pozarządowych)

18:00 – 19:00 Uroczyste rozpoczęcie zjazdu
Powitanie uczestników Konferencji przez organizatorów oraz zaproszonych gości

Wystąpienia:

- Ryszard Owsiany – Prezes Muzeum Polskiego w Ameryce
- Teresa Ackermann – Muzeum Tadeusza Kościuszki w Solurze
- James Robaczewski – Przewodniczący Rady Dyrektorów Muzeum Polskiego w Ameryce oraz Prezes Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce
- Agnieszka Bastrzyk – Sekretarz-Skarbnik Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce
- Micheline Jamiński – Skarbnik Kongresu Polonii Amerykańskiej
- Agata Grochowska – Wicekonsul, kierownik Referatu ds. Polonii, Komunikacji i Dyplomacji Publicznej; Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Chicago
- Jolanta Miśkowiec – Dyrektor Departamentu Dziedzictwa Kulturowego za Granicą i Miejsc Pamięci Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Sylwia Tryc – p.o. Dyrektora Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA
- Mateusz Szpytma – Zastępca Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej
- Julia Konopka-Żołnierczuk – Zastępca Dyrektora Biblioteki Narodowej

Prezentacja filmu podsumowującego projekt „Polish Cathedrals” – Magdalena Gutowska.

19:00 – 21:00 Uroczysta kolacja w MPA
STOŁÓWKA ZPRKA

6:30 – 8:45 Śniadanie w hotelu

9:00 – 12:00 Sesja otwarta z przedstawicielami instytucji i mediami

11:00 – 11:15 – przerwa na kawę

Program obrad

1. Otwarcie obrad
2. Referaty naukowe dotyczące 80. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego oraz rocznic narodowych w zbiorach instytucji MABPZ.

12:00 – 13:00 Spotkanie i rozmowy z przedstawicielami delegacji z polskich instytucji:

- Departament Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą MKiDN
- Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych
- Biblioteka Narodowa
- Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa za Granicą POLONIKA
- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej

13:00 – 14:00 Obiad w MPA

STOŁÓWKA ZPRKA

14:00 – 18:30 Wycieczka po Chicago

Trasa zwiedzania: najstarszy kościół polski w Chicago św. Stanisława Kostki; dawna siedziba Związku Narodowego Polskiego; Trójkąt Polonijny; Teatr Chopina; dawna siedziba Związku Polek w Ameryce; Dom Smulskiego; Humbold Park, gdzie przemawiał Ignacy Paderewski oraz znajdowały się pomniki narodowe; Kościół św. Młodzianków; Kościół św. Jana Kantego; przejazd przez ulicę Michigan i obejrzenie tamtejszych zabytków, m.in. Hotelu Congress, gdzie zatrzymywał się Ignacy Paderewski; pamiątkowa fotografia przy rzeźbie Magdaleny Abakanowicz „Agora”; przejazd na Solidarity Drive; pomniki Kościuszki i Kopernika; Konsulat Generalny RP w Chicago i zwiedzanie tej historycznej placówki.

18:30 – 21:00 Spotkanie oraz kolacja w Konsulacie RP w Chicago

- Agata Grochowska – Wicekonsul, kierownik Referatu ds. Polonii, Komunikacji i Dyplomacji Publicznej, Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Chicago – gospodyni wieczoru
- Marek Żebrowski, Polish Music Center USC Thornton – prezentacja z koncertem *Polish Parade i Czołówka Teatralna: Henryk Wars i Feliks Konarski u boku gen. Andersa*

27 IX 2024 PIĄTEK

6:30 – 8:45 Śniadanie w hotelu

9:00 – 13:00 Sesja zamknięta i podsumowanie zjazdu

11:00 – 11:15 – przerwa na kawę

Porządek obrad:

1. Przygotowanie protokołu z 46. sesji obrad MABPZ
2. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej
3. Postanowienia na temat następnych lokalizacji Zjazdu
4. Varia
5. Wnioski końcowe

13:00 – 14:00 Obiad w MPA
STOŁÓWKA ZPRKA

14:00 – 15:30 Sesja w zależności od zapotrzebowania

15:30 – 16:30 Przerwa

17:45 – 20:45 Pożegnalny rejs po rzece i jeziorze z kolacją

28 IX 2024 SOBOTA

Wyjazd uczestników Konferencji

UCZESTNICY KONFERENCJI

XLVI STAŁA KONFERENCJA MUZEÓW, ARCHIWÓW I BIBLIOTEK POLSKICH NA ZACHODZIE

CHICAGO, USA, 24 - 28 IX 2024

W konferencji wzięli udział delegaci z następujących instytucji:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych
- Archiwum Państwowe (Lublin)
- Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii (Londyn)
- Biblioteka Narodowa (Warszawa)
- Biblioteka Polska (Paryż)
- Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki (Buenos Aires)
- Biblioteka Polska POSK (Londyn)
- Fundacja Kościuszkowska (Nowy Jork)
- Fundacja Muzeum Pamięci 2 Korpusu Polskiego we Włoszech (Monte Cassino)
- Fundacja Rzymska im. J. Z. Umiastowskiej (Rzym)
- Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce (Nowy Jork)
- Instytut Pamięci Narodowej (Warszawa)
- Instytut Piłsudskiego (Londyn)
- Instytut Polonika (Warszawa)
- Muzeum T. Kościuszki (Solura)
- Muzeum Polskie (Rapperswil)
- Muzeum Polskie w Ameryce (Chicago)
- Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych (Warszawa)
- Polish Music Center USC Thornton (Los Angeles)
- Polski Instytut Badawczy i Muzeum (Budapeszt)
- Polski Instytut Naukowy w Kanadzie i Biblioteka Polska im. Wandy Stachewicz (Montreal)
- Polski Ośrodek Kultury i Badań Naukowych (Orchard Lake)
- Porta Polonica – Centrum Dokumentacji Kultury i Historii Polaków w Niemczech (Bochum)
- Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce (Nowy Jork)
- Uniwersytet Jagielloński (Kraków)

Wstęp

Muzeum Polskie w Ameryce (MPA) od lat bierze udział w zjazdach Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Do konferencji Muzeum przystąpiło w 1981 roku, natomiast współpisząca te słowa po raz pierwszy była obecna na niezapomnianej konferencji w Rapperswilu w 2015 roku. Poczuliśmy się wówczas przyjęci do tej niesamowitej rodziny ludzi tworzących tak podobne do naszej instytucje. Obrady na zamku, w miejscu, które nie istnieje już w takiej samej formie, przeszły do historii i pozostawiły najważniejsze dla nas wspomnienia o jakości, których nawet upływający czas i zmieniające się okoliczności nam nie zabiorą.

Po wielu wspaniałych zjazdach w rozmaitych siedzibach polskości na świecie nadeszła pora, by przyjąć rolę gospodarzy. W zeszłym roku Muzeum Polskie w Ameryce miało zaszczyt być gospodarzem XLVI Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MAB), która odbyła się w dniach 24–28 września 2024 roku. Wydarzenie zgromadziło przedstawicieli kluczowych polskich instytucji kulturalnych z Europy, Ameryki Północnej i Południowej. Uczestniczyli oni w owocnych dyskusjach i wymianach kulturalnych, skoncentrowanych wokół tematu: „Rocznice narodowe w zbiorach instytucji MAB”.

Konferencja rozpoczęła się 24 września uroczystą kolacją powitalną w siedzibie Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce (ZPRKA), podczas której gości powitali: James Robaczewski, prezes ZPRKA i przewodniczący Rady Dyrektorów Muzeum Polskiego w Ameryce; Ryszard Owsiany, prezes MPA, oraz dyrektor zarządzająca MPA Małgorzata Kot. Uczestnicy zwiedzili

wystawy muzealne, w tym Salę Główną, pokój Ignacego Jana Paderewskiego oraz galerię sztuki im. Elizabeth Ann i Stephena Kuśmierczaków.

25 września od rana odbywały się sesje zamknięte, które dotyczyły wewnętrznych spraw MAB. Następnie uczestnicy odwiedzili zabytkowy kościół Świętej Trójcy, gdzie odbyła się uroczysta, inauguracyjna msza święta. Honorowych gości, w tym delegację z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z Polski oraz przedstawicieli różnych instytucji państwowych i organizacji pozarządowych, po muzeum oprowadzili pracownicy i przedstawiciele Rady Dyrektorów MPA.

Wieczór uświetniło oficjalne otwarcie konferencji, poprowadzone przez prezesa MPA Ryszarda Owsianego, podczas którego przemówienia wygłosili: James Robaczewski, prezes Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce (ZPRKA) i przewodniczący Rady Dyrektorów MPA; Agnieszka Bastrzyk, sekretarz-skarbnik ZPRKA; Micheline Jaminski, wiceprezes ZPRKA i wiceprzewodnicząca Rady Dyrektorów MPA reprezentująca Kongres Polonii Amerykańskiej; Agata Grochowska, wicekonsul i kierownik Referatu ds. Polonii, Komunikacji i Dyplomacji Publicznej w Konsulacie Generalnym Rzeczypospolitej Polskiej w Chicago; Julia Konopka-Żołnierczuk z Biblioteki Narodowej; Teresa Ackermann z Muzeum Tadeusza Kościuszki w Solurze; Jolanta Miśkowicz, dyrektor Departamentu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, która przeczytała także specjalny list skierowany do uczestników konferencji przez Hannę Wróblewską, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego; Sylwia Tryc, pełniąca obowiązki dyrektora Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA, oraz Mateusz Szpytma, zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej. Wieczór zakończył się prezentacją filmu podsumowującego projekt „Parafie i kościoły polskie w USA” przedstawioną przez Magdalenę Gutowską z Instytutu Polonika. Podczas wieczoru wystąpiło Jazz Trio złożone z wybitnych chicagowskich muzyków: Sławka Bielawca, Krzysztofa Pabiana i Dave’a Zielińskiego. Ich występ był sponsorowany przez Polsko-Słowiańską Federalną Unię Kredytową i stanowił wspaniały obraz muzycznego Chicago.

W czwartek 26 września odbyły się prezentacje członków MAB poświęcone 80. rocznicy bitwy pod Monte Cassino, powstania warszawskiego i innych ważnych rocznic narodowych w zbiorach instytucji zrzeszonych. Teksty prezentacji zostały opublikowane w niniejszym tomie, w kilku przypadkach pod zmienionymi tytułami. Wystąpili:

1. Pietro Rogacień, Fundacja Muzeum Pamięci 2 Korpusu Polskiego we Włoszech / Foundation for the Memorial Museum of the Polish II Corps: 80. rocznica bitwy o Monte Cassino.
2. Dr Dobrosława Platt, Biblioteka Polska POSK w Londynie / Polish Library POSK in London: *Bitwa o Monte Cassino w fotografiach ze zbiorów Biblioteki Polskiej POSK w Londynie*.
3. Prof. Krystyna Jaworska, Fundacja Rzymska im. J. Z. Umiastowskiej / J. Z. Umiastowska Roman Foundation: *Fundacja Umiastowskiej ku pamięci 80. rocznicy bitwy o Monte Cassino: publikacje, konferencja i wystawa*.
4. Jadwiga Kowalska, Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii / Archive of the Polish Catholic Mission in England & Wales: *Polska nekropolia na włoskiej ziemi. Cmentarz Monte Cassino w dokumentach Archiwum Polskiej Misji Katolickiej z Anglii i Walii*.
5. Anna Stefanicka, Instytut Piłsudskiego w Londynie / Piłsudski Institute in London: *Wańkowicz i Monte Cassino*.
6. Dr Iwona Korga, Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce / Jozef Piłsudski Institute of America: *Powstanie warszawskie w zbiorach Instytutu Piłsudskiego w Ameryce*.
7. Dr Jacek Barski, Porta Polonica – Centrum Dokumentacji Kultury i Historii Polaków w Niemczech / Porta Polonica Documentation Center for the Culture and History of the Poles in Germany: *Józef Feliks Gawlina (1892–1964) – legendarny polski duszpasterz i biskup w Niemczech*.
8. Halina Misterka, Muzeum Polskie w Ameryce / Polish Museum of America: *Krystyna Zakrzewska Obuchowicz (1924–2013) – dziewczęce marzenia i realia życia po upadku powstania warszawskiego*.
9. Edyta Targońska, Archiwum Państwowe w Lublinie/ State Archives in Lublin: *Spuścizna dokumentacyjna Rady Polonii Amerykańskiej w zasobie archiwum Muzeum Polskiego w Ameryce*.
10. Radosław Pawłowski, Muzeum Tadeusza Kościuszki w Solurze, Archiwum Akt Nowych / Kosciuszko Museum in Solothurn, Archives of Modern Records: *Solurskie pamiątki po Tadeuszu Kościuszcze ocalałe z hekatomby II wojny światowej i powstania warszawskiego*.
11. Teofil Lachowicz, Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce / Polish Army Veterans' Association in America: *Amerykańskie losy weteranów powstania listopadowego 1830–1831. W 190. rocznicę przybycia do Nowego Jorku grupy 234 powstańców listopadowych*.

12. Stefan Władysiuk, Polski Instytut Naukowy w Kanadzie i Biblioteka im. Wandy Stachiewicz / Polish Institute of Arts & Sciences in Canada – Wanda Stachiewicz Polish Library: *Od Wisły, do rzeki św. Wawrzyńca, aż po jezioro Michigan. Kolekcja grafiki polskiej z wystawy światowej 1939 w Nowym Jorku w zbiorach Biblioteki Polskiej w Montrealu.*
13. Elisabeth Walle, Biblioteka Polska w Paryżu / Polish Library in Paris: *Biblioteka cyfrowa Francja–Polska, czyli jak promować historię i kulturę Polski w kraju i za granicą.*
14. Prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk, Uniwersytet Jagielloński: *Materiały rodzinne Wołowiczów w Muzeum Polskim w Rapperswilu.*

Wspaniałe tempo prezentacji urozmaiciło ten dzień, a ich treść odbijała się echem przez cały czas trwania konferencji i pozwoliła uczestnikom nawiązać rozmowy na wielu poziomach.

Po prezentacjach uczestnicy wzięli udział w dyskusji z przedstawicielami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Biblioteki Narodowej, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej oraz Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA. Deklaracje o współpracy i pomocy, sposobie realizacji projektów i wspólnych zamierzeniach stanowiły kwintesencję idei od lat organizowanych zjazdów. To nieustanne forum pomysłów, sposobów na wcielanie ich w życie, praktyczne rady i radość obcowania. Dyskusja zainicjowała wiele rozmów o doraźnej pomocy, zmotywowała nas jako społeczność do działania.

Po południu uczestnicy wzięli udział w wycieczce po Chicago i zwiedzili historyczne miejsca ważne dla polskiej społeczności. Zwiedzanie rozpoczęło się od kościoła św. Stanisława Kostki, najstarszego polskiego kościoła w Chicago, program obejmował także przejazd obok dawnego gmachu Związku Narodowego Polskiego, Trójkąta Polonijnego, Teatru Chopina i dawnej siedziby Związku Polek w Ameryce. Grupa odwiedziła także Humboldt Park, gdzie Ignacy Jan Paderewski przemawiał do Polonii podczas manifestacji wspierającej odzyskanie przez Polskę niepodległości. Ważnym przystankiem był wypełniony historią kościół św. Jana Kantego, po którym gości oprowadzał brat Joshua, zachwycając swoją wiedzą i zaangażowaniem. Zwiedzający usłyszeli wiele ciekawostek od prowadzących wycieczkę i piszących te słowa Małgorzaty Kot i Ryszarda Owsianego, wspólna droga zamieniła się w coś bardzo ważnego, związała nas bowiem silniej z tym pięknym miastem. Przejeżdżaliśmy drogami Chicago, wzdłuż

Michigan Avenue z widokiem na Hotel Congress, gdzie zatrzymał się Paderewski podczas swojej wizyty w tym mieście. Dłuższy przystanek zrobiliśmy na Solidarity Drive, gdzie dołączył do nas pełen wiedzy i entuzjazmu znany działacz polonijny Daniel Pogorzelski, a uczestnicy podziwiali panoramę miasta, spacerowali pod pomniki Kościuszki i Kopernika oraz zrobili wspólne zdjęcia. Kontemplacja pełnej znaczeń rzeźby „Agora” Magdaleny Abakanowicz i sama wycieczka pozostawiły w uczestnikach trwałe wspomnienie tego pięknego miasta i polskiej w nim obecności.

Dzień zwieńczyła uroczysta kolacja w Konsulacie Generalnym RP, której gospodarzem była konsul Agata Grochowska. Prezentacja Marka Żebrowskiego z Polish Music Center, USC Thornton Los Angeles, CA na temat: *Polish Parade i czołówka teatralna: Henryk Wars i Feliks Konarski u boku gen. Andersa* zakończyła się wspólnym śpiewaniem przebojów tych sławnych artystów.

Ostatni dzień konferencji, 27 września, obejmował zamkniętą sesję, podczas której uczestnicy omawiali przyszłe działania MAB oraz finalizowali plany na nadchodzące konferencje. Był czas na zadawanie pytań, dyskusje, wspólne plany, porównywanie naszych instytucji i jakże ważne wnioski.

Zjazd zakończył się pożegnalnym rejsem po rzece Chicago, stwarzającym przestrzeń do refleksji nad owocami konferencji. Ten niezapomniany rejs poprowadził gości odnogami rzeki Chicago, gdyż z powodów silnego wiatru wypłynięcie na jezioro okazało się niemożliwe – nawet uczestniczący w podobnych atrakcjach wolontariusze muzeum nie pamiętają równie pięknego nieba, nagromadzenia wrażeń z oglądanych z wody budynków, mostów, ulic i placów naszej drugiej po Warszawie stolicy Polonii na świecie. Rejs był sponsorowany przez Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie w Ameryce, MPA, Idea Furniture, a także członków zarządu MPA: Betty Uzarowicz, Vicki Granacki i Stephena Kuśmierczaka.

XLVI Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie pokazała siłę międzynarodowej współpracy w dziedzinie zachowywania i promowania polskiego dziedzictwa kulturowego. Z niecierpliwością czekamy na kontynuację nawiązanych podczas tego prestiżowego wydarzenia relacji w ramach naszej wspólnej misji ochrony i propagowania polskiej historii i kultury na całym świecie. Ogromnie cieszymy się, że XLVII konferencja MAB odbędzie się w Rzymie w jubileuszowym 2025 roku.

Mamy nadzieję, iż dzięki zorganizowanemu zjazdowi Chicago i nasze zbiory utrwaliły się w Państwa pamięci. Istniejemy w chicagowskiej społeczności już 90 lat i zapewniamy o naszej gotowości do współpracy.

Muzeum Polskie w Ameryce składa najserdeczniejsze podziękowania sponsorom, których wsparcie umożliwiło organizację tego wydarzenia, są nimi:

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POŁO-
NIKA,
Ministerstwo Spraw Zagranicznych,
Fundacja na rzecz Dziedzictwa Narodowego im. Józefa Piłsudskiego,
Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie w Ameryce.

Dziękujemy również licznym instytucjom kulturalnym, które współpracowały z nami przy organizacji tego wydarzenia. Należą do nich:

Archiwum Akt Nowych (Warszawa),
Archiwum Państwowe (Lublin),
Biblioteka Narodowa (Warszawa),
Departament Dziedzictwa Kulturowego za Granicą i Miejsc Pamięci Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP,
Departament Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP,
Instytut Pamięci Narodowej (Warszawa),
Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych (Warszawa),
Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POŁO-
NIKA (Warszawa),
Uniwersytet Jagielloński (Kraków),
Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii (Londyn),
Biblioteka Polska (Paryż),
Biblioteka Polska POSK (Londyn),
Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki (Buenos Aires),
Fundacja Kościuszkowska (Nowy Jork),
Fundacja Muzeum Pamięci 2 Korpusu Polskiego we Włoszech (Monte Cassino),
Fundacja Rzymska im. J.Z. Umiastowskiej (Rzym),
Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce (Nowy Jork),
Instytut Piłsudskiego (Londyn),
Kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M. (Rzym),
Muzeum Polskie (Rapperswil),
Muzeum Tadeusza Kościuszki (Solura),

Polish Music Center | USC Thornton (Los Angeles),
Polski Instytut Badawczy i Muzeum w Budapeszcie,
Polski Instytut Naukowy w Kanadzie i Biblioteka im. Wandy Stachiewicz
(Montreal),
Polski Ośrodek Kultury i Badań Naukowych w Orchard Lake,
Porta Polonica – Centrum Dokumentacji Kultury i Historii Polaków w Niem-
czech (Bochum),
Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce (Nowy Jork),
Uniwersytet Jagielloński (Kraków).

W imieniu Zespołu MPA,
Małgorzata Kot i Ryszard Owsiany